

Ferran Carbó, *Paraules invictes. Cinc estudis de poesia catalana del segle XX*, València, PUV, 2016, 224 pp. ISBN: 978-84-370-9908-8

Amb el sintagma estellesià de «paraules invictes», procedent de *L'inventari clement*, Ferran Carbó dóna títol a un volum que aplega cinc estudis sobre aspectes parcials de l'obra d'alguns dels poetes més rellevants de la literatura catalana del segle XX: Josep Carner (1884-1970), Carles Riba (1893-1959), Joan Salvat-Papasseit (1894-1924), Joan Vinyoli (1914-1984), Miquel Martí i Pol (1929-2003) i Vicent Andrés Estellés (1924-1993). El lector que, induït pel subtítol, pense que té a les mans un llibre miscel·lani que s'ocupa de cada autor per separat, veurà gratament ampliades les seues expectatives inicials, atés que tots cinc estudis es caracteritzen, en major o menor mesura, per l'atenció que dediquen a les relacions —personals i literàries— dels autors citats amb escriptors valencians, en particular, o amb el món literari i cultural del País Valencià, en general. Vist així, aquest tret distintiu atorga, ja de per si, una unitat de sentit al volum que ompli de ressonàncies i ramificacions cadascun dels capítols que el conformen.

Així, en el primer capítol, a partir de la figura retòrica de la ironia, Carbó compara el tractament del motiu de les dones i els tramvies en dos poemes: «La bella dama del tramvia», pertanyent al poemari *Auques i ventalls* (1914), de Josep Carner, i «Encara el tram», inclòs en *L'irradiador del port i les gavines* (1921), de Joan Salvat-Papasseit. A manera de complement final, connecta ambdós poemes amb «La bella dama del museu», una llarga composició del poeta valencià Francesc Almela i Vives publicada en *Les taronges amargues* (1950). En els casos plantejats, queden paleses les divergències en el tractament d'un mateix motiu poètic des d'opcions estètiques contraposades, com ara la noucentista de Carner i l'avantguardista de Salvat-Papasseit.

Especialment atractiu és el segon capítol si tenim en compte els personatges que el monopolitzen: Carles Riba, Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés. Amb tot, fóra injust reduir-lo només a la relació entre aquests escriptors, ja que també ressegueix l'influx de Riba en els poetes valencians de diferents moments del segle passat, com ara Carles Salvador, Bernat Artola, Lluís Alpera, Josep Piera o Manel Garcia Grau. Ara bé, les pàgines més apassionants són les dedicades a la relació, personal i literària, que Riba va mantenir, en diferents aspectes i intensitats, amb Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés. No debades, la relació entre Riba i Fuster fou determinant a molts nivells —no tan sols el literari— per a la integració cultural del País Valencià en el conjunt dels territoris de llengua catalana.

Si bé en el primer capítol la perspectiva valenciana està recollida de manera més subsidiària a través d'Almela i Vives, els capítols tercer i quart segueixen el camí iniciat en el segon i n'incrementen la presència, bàsicament, a través de les figures de

Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés en relació amb els poetes catalans Joan Vinyoli i Miquel Martí i Pol, respectivament. Tanmateix, Carbó també assenyala vinculacions dels poetes esmentats amb el País Valencià i amb altres autors valencians.

Així, pel que fa a Vinyoli, es posen en relleu punts de partença coincidents amb Estellés. De fet, tots dos van dedicar, durant la segona part dels anys cinquanta, una atenció especial a Ramon Llull, Shakespeare i Riba, a qui reconeixien com el gran referent de la poesia en llengua catalana del moment. De manera complementària, també s'hi destaca la relació amb Joan Fuster, un dels escassos defensors de la poesia vinyoliana anterior a 1970. El treball comenta, a partir de la consulta del manuscrit original, *Per l'escala secreta (poemes)*, un poemari de Vinyoli que fou finalista del Premi Ausiàs March de Gandia en l'edició de 1959. S'hi estudia com aquest llibre, aleshores no editat, es va desintegrar perquè els seus textos es van repartir en nous poemaris diferents en els anys seixanta i setanta. En última instància, s'hi analitza la coincidència que Vinyoli i Estellés publicaren el 1978 *El griu* i *El corb*, respectivament, ambdós poemaris referits a animals alats.

Ja instal·lats en l'òrbita de Martí i Pol, s'hi estudia la relació que va mantenir amb Estellés: els inicis poètics compartits, les convergències estilístiques de les seues obres i el fet circumstancial que ambdós foren recuperats per al gran públic a l'inici dels anys setanta, arran de la publicació del famós *Llibre de meravelles* d'Estellés i dels *Vint-i-set poemes en tres temps* de Martí i Pol. A més, s'hi presta atenció a la relació personal a partir d'algun text inèdit que Estellés dedica o escriu sobre Martí i Pol.

Com a colofó al volum, es posa a l'abast del lector un document valuósíssim: el primer poemari escrit en català per Vicent Andrés Estellés, datat l'any 1952. A partir de la recerca en el Fons Estellés dels materials manuscrits i mecanoscrits d'*Ombra d'ales a l'aigua*, Carbó ressegueix el fil original dels esborranys, els índexs i els poemes, i els enllaça i vincula, alhora que planteja una reconstrucció justificada de la pràctica totalitat del poemari. En conseqüència, no es tracta tan sols d'una troballa impagable, que ja mereixeria una edició a part, sinó d'un treball filològic d'alta volada que mostra les primeres provatures en català del poeta de Burjassot i que consolida Ferran Carbó com un dels estudiosos de referència de la seua obra.

SALVADOR ORTELLS MIRALLES
Universitat de València
 voro@digitecmedia.com